

Arzu Aydın qızı Aslanova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin müəllimi

<https://orcid.org/0009-0007-7291-1929>

E-mail: aa.aslanova@adpu.edu.az

[https://doi.org/10.69682/arti.2025.92\(1\).213-215](https://doi.org/10.69682/arti.2025.92(1).213-215)

ŞƏRQİ ZƏNGƏZURUN İQTİSADİ-COĞRAFİ MÖVQEYİ

Арзу Айдын гызы Асланова

преподаватель Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

ЭКОНОМИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ВОСТОЧНОГО ЗАНГЕЗУРА

Arzu Aydın Aslanova

teacher at the Azerbaijan State Pedagogical University

ECONOMIC AND GEOGRAPHICAL POSITION OF EASTERN ZANGEZUR

Xülasə. Məqalədə Şərqi Zəngəzurun iqtisadi-coğrafi mövqeyi, onun Azərbaycan üçün əhəmiyyəti haqqında ətraflı məlumat verilmişdir. Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda təbii ehtiyatların işlənməsinə innovativ yanaşmaların tətbiqi, iqtisadi inkişaf problemi geri qaytarılma kimi qalır. İşğaldan azad edilmiş ərazilərin təsərrüfat işlərinin vahid proqram əsasında aparılması mühüm vəzifədir ki, bu da dövlət başçısının mühüm vəzifəsidir. uzadılması haqqında qərarın qəbul edilməsinə səbəb olur. İqtisadi rayonların yeni bölgüsü yerli iqtisadiyyatın sürətləndirilmiş inkişafına diqqət yetirmək və onun iqtisadiyyatının sistemli idarə olunmasını təkmilləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Açar sözlər: *Zəngəzur, təsərrüfat, iqtisadiyyat, mövqe, turizm*

Аннотация. В статье подробно рассматривается экономико-географическое положение Восточного Зангезура и его значение для Азербайджана. Актуальными вопросами остаются применение инновационных подходов к разработке природных ресурсов в Восточно-Зангезурском экономическом районе и проблемы экономического развития. Важной задачей является проведение хозяйственных работ на освобождённых территориях на основе единой программы, что также представляет собой приоритет для главы государства. Новое районирование экономических зон направлено на ускоренное развитие местной экономики и совершенствование её системного управления.

Ключевые слова: *Зангезур, хозяйство, экономика, позиция, туризм*

Abstract. The article provides a detailed analysis of the economic-geographical position of Eastern Zangezur and its significance for Azerbaijan. The application of innovative approaches to the development of natural resources in the Eastern Zangazur economic region and the challenges of economic development remain pressing issues. Conducting economic activities in the liberated territories based on a unified program is a crucial task, which is also a priority for the head of state. The new zoning of economic regions aims to accelerate the development of the local economy and improve its systematic management.

Key words: *Zangazur, economy, economy, situation, lifestyle.*

1993-2020-ci illər arasında ərazisi Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altında idi. İkinci Qarabağ müharibəsini sonlandıran 9 noyabr bəyanatından sonra tamamilə azad olunmuşdur.

Ərazisinin böyük hissəsi 2021-ci ilə kimi Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonuna daxil idi. 7 iyul 2021-ci ildə Azərbaycan prezidentinin

“Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında” fərmanına əsasən yaradılmışdır.

2022-ci ildə Azərbaycanla İran arasında “İran ərazisindən keçməklə Azərbaycanın Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında yeni kommunikasiya bağlantılarının yaradılması haqqında Anlaşma Me-

morandumu” imzalanmışdır. Azərbaycan tərəfi bu layihəyə quru və dəmir yolları, həmçinin elektrik xətlərinin daxil olduğunu bildirmişdir.

Şərqi Zəngəzurun iqtisadi-coğrafi mövqeyi Azərbaycan üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir və bir sıra xüsusiyyətləri ilə diqqət çəkir:

1. Coğrafi mövqe:

Şərqi Zəngəzur Azərbaycanın qərb hissəsində yerləşən tarixi-coğrafi ərazilərdən biridir. Şərqi Zəngəzur hazırda əsasən Zəngilan, Qubadlı, Laçın və Kəlbəcər rayonlarını əhatə edir. Onun coğrafi mövqeyi strateji baxımdan çox önəmlidir. Ərazi Azərbaycanı Ermənistan, İran və Naxçıvanla əlaqələndirən marşrutların mərkəzində yerləşir.

Coğrafi mövqeyinin əsas xüsusiyyətləri:

1. Sərhədləri:

- Şimalda Qarabağ dağlıq zonası ilə,
- Şərqdə Qarabağ düzənliyi ilə,
- Cənubda Araz çayı vasitəsilə İranla,
- Qərbdə isə Ermənistan Respublikası ilə sərhədlənir.

2. Relievi və təbii xüsusiyyətləri:

Ərazi dağlıq və yarı dağlıq relyefə malikdir. Dağlar arasında yüksək dağ aşırımları, dərələr və çay vadiləri mövcuddur. Qərb hissəsi Zəngəzur silsiləsi ilə əhatələnib.

3. İqlimi:

Ərazi müxtəlif iqlim tipləri ilə xarakterizə olunur. Dağlıq zonalarda soyuq iqlim, alçaq yerlərdə isə mülayim iqlim üstünlük təşkil edir.

Bu regionun tarixi, strateji və təbii resurslar baxımından Azərbaycan üçün böyük əhəmiyyəti vardır.

2. Nəqliyyat əlaqələri:

• Region Zəngəzur dəhlizinin bir hissəsidir və bu dəhliz Azərbaycanın qərb rayonlarını Naxçıvan və Türkiyə ilə birləşdirmək baxımından vacibdir.

• Şərqi Zəngəzurdan keçən yollar Azərbaycanı İran və Ermənistan üzərindən digər beynəlxalq ticarət marşrutlarına bağlama potensialına malikdir.

Zəngəzur Dəhlizi-Şərqi Zəngəzurun nəqliyyat əlaqələrində ən strateji layihələrdən biri Zəngəzur dəhlizidir. Bu dəhliz Azərbaycanı Naxçıvanla birləşdirərək Türkiyə və Avropaya çıxış imkanı yaradır. Layihə yalnız Azərbaycanın deyil, bütövlükdə regionun tranzit potensialını artıracaq.

3. Təbii sərvətlər:

• Şərqi Zəngəzur zəngin təbii resurslara, xüsusilə mis, qızıl, və digər faydalı qazıntılara malikdir.

• Dağlıq relyef və ormanlıq sahələr regionun ekoturizm potensialını artırır.

Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu Azərbaycanın zəngin təbii sərvətləri ilə seçilən bölgələrindən biridir. Bu ərazi həm təbii ehtiyatlarla, həm də ətraf mühit baxımından strateji əhəmiyyətə malikdir. Aşağıda Şərqi Zəngəzurun əsas təbii sərvətləri qeyd olunur:

4. İqlim və kənd təsərrüfatı:

Şərqi Zəngəzur Azərbaycanın mühüm iqtisadi-coğrafi bölgələrindən biridir və burada kənd təsərrüfatı əsas təsərrüfat sahələrindən biridir. Bu bölgə torpaq, su, və iqlim resursları baxımından əlverişli olduğuna görə kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələri burada inkişaf edib. Əsas xüsusiyyətlərini belə ümumiləşdirmək olar:

4. Bitkiçilik

• Taxılçılıq: Bölgədə buğda və arpa istehsalı geniş yayılıb.

• Bağçılıq və tərəvəzçilik: Meyvə bağları, xüsusilə alma, armud, və üzüm bağları geniş yer tutur. Həmçinin pomidor, xiyar və digər tərəvəz məhsulları yetişdirilir.

• Ərzaq bitkiləri: Kartof, qarğıdalı və şəkər çuğunduru kimi məhsullar da bölgənin kənd təsərrüfatı sektorunda mühüm rol oynayır.

2. Heyvandarlıq

• Bölgədə maldarlıq, qoyunçuluq və keçiçilik geniş yayılıb. Bu sahə xüsusilə dağlıq və dağətəyi ərazilərdə aktiv inkişaf edib.

• Süd və süd məhsullarının istehsalı, həmçinin yun və ət istehsalı iqtisadiyyatda mühüm yer tutur.

3. Arıçılıq

• Şərqi Zəngəzurun dağlıq əraziləri arıçılıq üçün əlverişlidir. Bal istehsalı, xüsusilə yüksək keyfiyyətli dağ balı ilə tanınır.

4. Suvarma və torpaq islahatı

• Bölgədə kənd təsərrüfatı fəaliyyətlərinin inkişafı üçün suvarma sistemləri geniş istifadə olunur. Şərqi Zəngəzur dağ çaylarının bolluğu bu sahədə üstünlük yaradır.

5. Siyasi-iqtisadi əhəmiyyət:

• Şərqi Zəngəzurun azad edilməsi Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa olunması və iqtisadi integrasiyanın güclənməsi baxımından mühüm rol oynayır.

- Regionun təhlükəsizliyi və infrastrukturu ölkənin ümumi inkişafına birbaşa təsir göstərir.

6. Turizm potensialı:

- Tarixi abidələr, dağ mənzərələri və ekoloji resurslar Şərqi Zəngəzuru turizm üçün cəlb edici edir.

- Xudafərin körpüsü və Qarabağ silsiləsi kimi ərazilər tarixi və mədəni turizmin inkişafını təşviq edir.

Şərqi Zəngəzur iqtisadi-coğrafi mövqeyi, zəngin təbii ehtiyatları, tarixi və mədəni abidələri ilə turizm potensialı baxımından böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu region Azərbaycan Respublikasının yeni iqtisadi rayonlarından biri kimi turizm və rekreasiya sahəsində xüsusi inkişaf perspektivləri təklif edir.

Təbii turizm resursları

4. Milli parklar və qoruqlar:

- Şərqi Zəngəzurun dağlıq əraziləri flora və faunanın zənginliyi ilə seçilir. Bu ərazilər ekoturizm üçün idealdır.

- Məşəlik ərazilər və dağ çayları trekking və kamp turizmini təşviq edir.

2. Mineral sular və isti su mənbələri:

- Regionda müalicəvi əhəmiyyət daşıyan mineral su mənbələri var. Bu, sağlamlıq turizmini inkişaf etdirmək üçün əlverişlidir.

3. UnikallLandşaftlar:

- Qarabağ və Zəngəzur dağlarının təbii mənzərələri fotoqrafiya və digər aktiv turizm növləri üçün uyğun şərait yaradır.

Tarixi və mədəni abidələr

Problemnin aktuallığı. Şərqi Zəngəzurun iqtisadi-coğrafi mövqeyi Azərbaycanın iqtisadi inkişafına, regional əməkdaşlığa və geosiyasi mövqeyinin güclənməsinə mühüm töhfə verir. Şərqi Zəngəzurun iqtisadi-coğrafi mövqeyi Azərbaycanın regional inkişafı və strateji məqsədləri baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Şərqi Zəngəzur mühüm beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin keçdiyi bir regiondur. Bu bölgə Zəngəzur dəhlizi vasitəsilə Azərbaycanın qərb rayonlarını Naxçıvan Muxtar Respublikası və Türkiyə ilə birləşdirir. Bu, həmçinin regionun Avropa və Asiya arasında tranzit ölkə rolunu gücləndirir. Beləliklə, Şərqi Zəngəzurun strateji mövqeyi Azərbaycanın nəqliyyat-logistika imkanlarını artırır.

Problemnin yeniliyi. Şərqi Zəngəzurun azad edilməsi Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunması ilə yanaşı, regionun iqtisadi integrasiyasını da sürətləndirir. Bu, həmçinin regional təhlükəsizliyi möhkəmləndirərək yeni iqtisadi tərəfdaşlıqların formalaşmasına şərait yaradır.

Problemnin praktik əhəmiyyəti. Şərqi Zəngəzurun iqtisadi-coğrafi mövqeyi Azərbaycanın iqtisadi gücünü artırmaqla yanaşı, onun beynəlxalq nəqliyyat, enerji və ticarət sahələrində strateji mövqeyini gücləndirir. Bu regionun inkişafı Azərbaycanın iqtisadi siyasətində mühüm rol oynayır. Ona görə də bu məqalə gənc tədqiqatçılar üçün çox yararlı olacaqdır.

Ədəbiyyat:

1. Müseyibov, M.A. / Azərbaycanın fiziki coğrafiyası. Bakı: Maarif, / M.A. Müseyibov. -1998 -254 s.
2. Azərbaycan Respublikasının coğrafiyası, 2 cildə [I cild], -Bakı: AMEA-nın Elmi əsərləri,- 2014.-304 s.
3. Azərbaycan Respublikasının coğrafiyası, 2 cildə [I I cild], -Bakı: AMEA-nın Elmi əsərləri,- 2014. - 304 s.
4. Abbasov, C.R. / Azərbaycan Respublikasının İqtisadi və sosial coğrafiyası. Bakı: Bakı Dövlət Universitetinin elmi kitabxanası, / C.R. Abbasov. -2005. -297 s.

Redaksiyaya daxil olub: 21.01.2025